

Nezaměstnaní ven!

Jan Zvelebil

Co s nezaměstnanými – tahle otázka u nás začíná být docela naléhavá. Úřady práce ve třech českých okresech vyzkoušely novinku: dát uchazečům o zaměstnání krátký jazykový kurs a šup s nimi na zkušenou do zahraničí! Jako první to zkusila Chrudim, druhou skupinu dali dohromady v Kutné Hoře. Třetí a zatím poslední v pořadí byli nezaměstnaní z okresu Semily.

Úřad práce v Semilech sídlí v moderní a napohled příjemné budově. V hale, ze které se vchází do jednotlivých kanceláří v přízemí, hraje u stropu televize. Nedaleko od ní stojí panel se zabudovaným počítačem a dotykovou obrazovkou. V jeho databázi jsou k nalezení všechna právě volná místa. A také podniky, před kterými úřad varuje, protože neplatí. Lidé, kteří posedávají kolem stěn, si však počítače nevšímají. Dokonce ani televize ne. Je časné dopoledne a návštěvníků je jen pár. Ve vzduchu je cítit nezaměnitelná směs potu, špíny a cigaret. Kondenzát deprese z neopravitelně zadržávajících osudů...

V přednáškovém sále o patro výš je vzduch čistý. Místnost prosvětluje veliké kulaté okno, příjemný dojem ze sálu i přilehlé kanceláře za prosklenou stěnou podporují neúředně pestré barvy a vkusný nábytek. Jiná atmosféra, jiný svět. Kolik lidí sem z přízemí vystoupá? A kolik jich vydrží?

„Pokud jde o stážisty, které jsme vyslali do zahraničí, podmínky pro uchazeče nebyly moc složité,“ tvrdí poradkyně pro vzdělávání Kateřina Stojková, která kancelář vedle přednáškového sálu obývá. *„Přesto trvalo docela dlouho, než jsme skupinu sestavili.“*

Nabídka, kterou semilský „pracák“ svým nezaměstnaným připravil, byla docela velkorysá. Během dvoutýdenního kurzu opráší své školní základy angličtiny nebo němčiny a pak vyjedou na čtvrt roku pracovat do partnerského města Semil, nizozemského Driebergenu. Za práci tam sice nebudou dostávat plat, ale nové zkušenosti, jazykovou průpravu i zlepšení své kvalifikace získají bezplatně. Jazykový kurz zaplatí úřad a náklady na jejich dopravu a pobyt v místě praxe půjdou z kasy v Bruselu.

„Snažili jsme se vybrat profese, které by v našem kraji, hojně navštěvovaném turisty, pomohly zlepšit služby na odpovídající úrovni,“ vysvětluje pozadí překvapivého výběrového martýria ředitel úřadu Jan Rychlík. *„S projektem jsme se přihlásili do programu Leonardo da Vinci, jímž Evropská unie podporuje vzdělání a zaměstnanost. Uspěli jsme a podle pravidel od nás mohl za peníze unie vyrazit na zkušenou do Driebergenu kterýkoli středoškolák nebo učeň s maturitou, co umí trochu jazyk a je mu nejvýš pětadvacet let. Oslovili jsme zhruba sto mladých nezaměstnaných, kteří tomu podle naší evidence odpovídali, ale zájem projevilo jen zhruba třicet z nich. A po pohovoru a jazykovém testu z nich nezbyla ani třetina. Ostatní buď nezvládli řeč, nebo předpokládali, že to bude placené a po návratu jim ještě zajistíme práci.“*

Tatíček by se divil

Na rozdíl od Úřadu práce toho semilská radnice už pamatuje hodně. Jak upozorňuje nezasvěcené pamětní deska, i tatíček Masaryk se tu kdysi zastavil. Budova vyrostla ještě v době, kdy nebylo zvláštní spojovat úřední instituci s kulturou a hlavní sál je

koncipovaný jako regulérní divadlo, od jeviště až po balkón pro honoraci. Jen řady sedadel v hledišti chybí; místo nich je tu řada stolů srovnaných do čtverce obloženého židlemi ze všech vnějších stran.

Zády k jevišti sedí šest z osmi „stážistů“, kteří sem přišli povyprávět o svých zážitcích, na opačné straně jsou organizátoři projektu a další lidé, kteří ho pomohli realizovat. Boční strany obsadili hosté všeho druhu. Novináře by mezi nimi ale člověk spočítal na prstech jedné ruky. Kdyby vynechal zástupce regionálních médií, mohl by ji mít i dost zmrzačenou.

„Moc to nechápu, ale s malým zájmem sdělovacích prostředků máme podobnou zkušenost,“ komentuje to ing. Alena Huptychová, která do Semil přijela za Národní agenturu programu Leonardo da Vinci. Kromě zahraniční praxe nezaměstnaných, která je v programu Leonardo jen okrajovou záležitostí, podporuje Národní agentura především zahraniční stáže studentů, absolventů a mladých pracovníků podniků a také zahraniční pobyty učitelů, lektorů a kariérových poradců. *„Od roku 1997 už počet stážistů přesáhl čtyři tisíce, z toho bylo kolem stovky nezaměstnaných. Oslovili jsme rozhlas i televizi, jestli by se jim někdo nehodil do různých těch Dobrých rán, Snídaní a podobných pořadů. Že by jejich zkušenosti mohly někoho zajímat. Ale moc jsme nepochodili.“*

Kromě úřadů práce totiž stáže nezaměstnaných organizují také vzdělávací organizace, které zajišťují rekvalifikační kurzy. (pozn. autora – Po zařazení této reportáže do tisku se postoj některých médií přece jen změnil k lepšímu).

Mladíci a slečny postupně vstávají, představují se a hodnotí svůj pobyt v cizině. Jejich projevy jsou většinou stručné a sledovaností zmíněných pořadů by žádný z nich nijak zvlášť neotrásl. Nikdo z chlapců a dívek - včetně obou nepřítomných - nedostal v Driebergenu nějaké pozoruhodné zaměstnání. Dva kluci pracovali jako kuchaři, další dělal údržbáře, dvě děvčata byla k ruce pečovatelkám v tamějším domově důchodců, třetí pracovala v květinářství, čtvrtá jako servírka v malém hotelu. Když mají – s odstupem dvou měsíců od návratu z ciziny – své zážitky zhodnotit, pochvalují si především ochotu a vstřícnost hostitelů, svobodomyšlnější prostředí, příjemnější vztahy mezi lidmi a také jejich odpovědnější přístup k práci. Nikoli ovšem její náročnost.

„V podstatě to byla dovolená a ještě zadarmo,“ říká Markéta Kázmerová, dvacetiletá absolventka textilní průmyslovky v Jilemnici, ale pak dodává, že to bylo období, kdy si mohla ujasnit, co by chtěla v budoucnu dělat. Podařilo se, stejné zaměstnání jako v Driebergenu získala i v Harrachově, kde dnes pracuje v hotelu Kóta 808. *„V Harrachově to není špatné,“* rozvede svou zkušenost později, *„ale množství práce se vůbec nedá srovnávat. Aby se všechno stihlo, musím dělat všechno - od servírky přes recepční až po uklízečku. V Driebergenu bylo na všechno víc lidí. Jeden člověk třeba myl talíře, jiný zase skleničky a nic jiného. Já tam sice kromě servírování taky občas dělala všechno možné, ale jen proto, abych se nenudila, když jsem udělala svoje.“*

Z opačné strany tlumočí opačné překvapení za přechodné nizozemské zaměstnavatele ředitel ÚP Jan Rychlík. *„Holandští partneři zprvu brali spolupráci jako soucitné gesto, ale brzy pochopili, že naši stážisti nepřijeli z Ukrajiny, a pochvalovali si jejich tempo i kvalitu. Jak to, divili se někteří, že tihle lidé jsou u vás nezaměstnaní? Zaznamenal jsem dokonce i obavu z našeho budoucího vstupu do Evropské unie.“*

Milí tulipánci

Na první zahraniční praxi pro nezaměstnané, kterou zorganizoval Úřad práce v Chrudimi ve spolupráci se stotisícovým nizozemským městem Ede, odjelo třináct účastníků - osm chlapců a pět dívek. Dostali možnost pracovat v nejrůznějších oborech, od výroby přes dopravu až po služby. Část z nich pro nedostatečnou jazykovou přípravu a mlhavé představy o tom, co by se chtěli naučit, skončila na horších postech, než se předpokládalo. Přesto své zkušenosti hodnotili převážně kladně a s následným hledáním zaměstnání neměli moc potíží. „*Co mě naučili mí drazí tulipánci? Vážít si toho, co je na mě dobré, a pracovat na tom, co už tak dobré není,*“ vzpomíná jedenadvacetiletá středoškolačka René Pertlová, která po návratu našla práci v Českém mobilu. „*S mým dřívějším sebevědomím bych na ni prostě neměla,*“ dodává.

Desítky nezaměstnaných, které do italské Florencie vyslal úřad v Kutné Hoře, měla podle původního plánu zvládnout agendu rozvojových programů Evropské unie a po návratu nastoupit na místní zastoupení ministerstva zemědělství v Kutné Hoře a okolních městech. Představa se nenaplnila. „*Opozdlilo se fungování programu Sapard,*“ vysvětluje ředitel úřadu ing. Václav Kaše, „*chyběly projekty, na nichž by mohli pracovat, a tak se rozutekli jinam. Z pohledu našeho úřadu je ale nejdůležitější, že se všichni zaměstnali.*“

Konečná vize o využití stážistů vzala za své i v Semilech. Projekt vzletně hovořil o uplatnění navrátilců při zvyšování kvality služeb v regionu, ale to lze přičíst pouze Markétě Kázmerové. Z ostatních účastníků stáže se do toho nikdo nehrne. Dívka, která pracovala v květinářství, uvažuje o vysoké škole, druhá odešla za prací do Prahy, třetí si ji chce vyjednat ve Švédsku. Práci v zahraničí (a v jednom případě i studium) si vybrali také tři ze čtyř členů mužské poloviny týmu. Dva z nich se v současné době vrací přímo na místo svého působení v Driebergenu.

„*Než jsem odjel, pracoval jsem v Rokytnici, v Praze, celkem asi na dvaceti místech. Nikde jsem nevydržel,*“ vysvětluje odchod pětadvacetiletý vyučený kuchař Jan Erban. „*Lidi u nás se nechovají ani nepracují, jak by měli. A když na tu jejich hru nepřistoupíte, jste nepřítel číslo jedna. Holandsko pro mě bylo jako očistná lázeň. Problémy se řešily z očí do očí, okrádat zaměstnavatele nikoho ani nenapadlo, každý dělal pořádně to svoje. A nikdo se nepozastavoval nad tím, jestli nosím náušnice, kouřím marijánku, nebo mám oholenou hlavu.*“

Jan Erban tvrdí, že by už do Čech nejraději nevracel a u většiny ostatních není vůbec jisté, jestli se vrátí za prací právě do regionu, odkud vyšli. Zastánci kupeckých počtů by se mohli ptát, jestli v tom případě neztrácel úřad v Semilech energii a peníze zbytečně, ale Kateřina Stojková má na podobné otázku pádnou odpověď. „*Za drobné výdaje a jazykový kurs pro všech osm stážistů zaplatil náš úřad celkem padesát tři tisíc. Podobnou částku bychom jim společně s městem museli vyplatili na podporách v nezaměstnanosti a dalších dávkách už jen za dobu, co byli pryč. A teď je nejspíš vyřadíme z evidence jednou provždy.*“

Pro přesnost dodejme, co už semilské úředníky zajímat nemusí. Totiž, že i část z osmnácti tisíc euro, které na podporu stáží poukázali z Bruselu, původně pochází z Čech. V programu Leonardo da Vinci se nepřidělují peníze jako třeba z Phare, ale přerozdělují se vstupní poplatky, které do pokladny Unie musejí poslat všechny země, které se programu účastní. Což samozřejmě nemění nic na podstatě věci. Život většiny stážistů se s relativně malými náklady změnil k nepoznání. A vzato z kteréhokoli konce - jde o změnu doslova k nezaplacení.

Jen když kape

Statisticky vzato, život v okrese Semily není žádný med. Za práci se tu moc neplatí, průměrná mzda je nejnižší dokonce i v rámci celého euroregionu Nisa. Zdejší obyvatelé jsou však přesto ochotní tvrdě pracovat i za málo peněz - nezaměstnanost je tu dlouhodobě o jedno až dvě procenta pod celostátním průměrem. Nakolik k tomu přispěl svou snahou zdejší úřad práce? Těžko odhadnout.

Kromě „otužování“ mladých nezaměstnaných zahraniční praxí tu před časem zkusili využít peníze z fondů Evropské unie i v projektu zaměřeném na zvýšení zaměstnatelnosti menšin (konkrétně tamější romské komunity). Úřad zdárně vyřídil všechno potřebné papírování, ale pokus o rekvalifikaci potenciálních účastníků skončil fiaskem. „*Menšiny je problém přesvědčit,*“ říká k tomu diplomaticky Kateřina Stojková. „*A když je přesvědčíte, vyvstane druhý problém – jak je u toho udržet.*“ Pro bližší představu - do kursu nastoupilo z dvaceti lidí jen pět nebo šest a do konce vydržel jediný z nich.

Pokud jde o praxi nezaměstnaných v zahraničí, iniciativa semilského úřadu zatím regionální statistiku také moc neovlivní. Ale možná se to časem změní, příklady táhnou. Podobně jako Kateřinu Stojkovou inspiroval úspěch projektu, který připravili v Chrudimi, z letošního vyhodnocení pobytu stážístů v Nizozemí se zase přijeli poučit její kolegové z České Lípy. Obě města se také domluvila na společném projektu a chtějí se ucházet o finanční zajištění výjezdu dalších dvou skupin nezaměstnaných. Jednu opět dají dohromady v Semilech, členy té druhé mají být nezaměstnaní z České Lípy a vesnic v jejím okolí.

Kdo si to zaslouží?

Setkání se stážísty v divadelním sále semilské radnice skončilo prostorem pro otázky novinářů. Moc jich nezaznělo. Nebylo tu záhady, která by potřebovala objasnit, nebyl tu problém, který by se dal otevřít. Vynalézavost osvědčil jen krajánek z regionální pobočky MF Dnes. Ve snaze „*rozproudit debatu*“ zdůraznil schopnosti stážístů a jejich vzdělání, aby nakonec položil zásadní otázku: „*Patří právě tihle lidé k nezaměstnaným, kterým by se mělo pomáhat?*“

Z ohleduplných odpovědí bylo znát, že nadávat novinářům nemá smysl a všichni přítomní to vědí. Právě u nezaměstnaných má zahraniční praxe největší vliv na osobnostní rozvoj ve smyslu zvýšení sebedůvěry a samostatnosti. A z takového projektu stáží mají prospěch nejen stážíisté, ale i organizátoři - úřady práce, které se naučí spolupracovat se zahraničními partnery a získají též nové poznatky o tom, jak – v tomto případě v Holandsku – řeší nezaměstnanost. Obvykle pak navazuje další spolupráce a to už často bez podpory z programu Leonardo anebo s podporou jiných programů EU, které se teď České republice otevírají. Jinak byly ohlasy jednoznačné. Takovým lidem se přece má pomáhat především. Kdo jen natahuje ruce, víc než almužnu nezaslouží. Pomoz si a bude ti pomoheno, píše se v Knize knih. Staré, ale pořád dobré. Amen